

Ipari szennyezés a Rába-folyón

Czigler Melinda

A Rába földrajzi jellemzői

A Rába az Alpokban lévő forrásától a győri torkolatáig rendkívül változatos tájakat szel át. Közvetlenül a Rába völgye a következő tájakat érinti: Ausztriában a Fischbachi-Alpokat, a Passaili-medencét, a Stájer-medencét, a Dél-Burgenlandi-dombságot, Magyarországon a Rába-völgyet, a Rábai teraszos síkot, a Rábaközt, ezen belül a Kapuvári-síkot és a Csornai síkot.

A Rába-Rábca vízrendszer és a Fertő tó a Kisalföld DNY-i részének hatalmas vízrendszere, a Dunántúl területén súlyponti helyet foglal el. A teljes vízrendszer hazai része a Dunántúl területének 22%-án helyezkedik el. A két vízrendszer egymástól teljesen el sem határolható, hiszen a régi időben a Rábca Győrnél a Rábába ömlött, mellékfolyójának tekintették, ma azonban már önálló torkolata van.

A szennyezés kezdete

A Rábán ismeretlen eredetű, szennyezésre utaló hab jelent meg három évvel ezelőtt. 2003. április közepétől a Rába folyó magyarországi szakaszán, a duzzasztók (Szentgotthárd, Nick) erős turbulenciájú vízterein (a vízeséseknél), tartósan intenzív habzás volt megfigyelhető. Az érintett környezetvédelmi felügyelőségek azonnali vízvizsgálatai szerint, a jellemző értéknél 30-40%-kal magasabb szerves szennyezettség mellett, intenzív algatevékenység volt kimutatható. A folyó habzását először csak esztétikai jellegű kárnak tekintették.

A határvízi együttműködés Vízművelődési Bizottságán keresztül tájékoztatást kértek az osztrák féltől, mivel a Rába vízgyűjtőjén, Ausztria Burgenland tartományában vannak ipari tisztított szennyvizet kibocsátó üzemek. Az osztrák hivatalos szervek írásos tájékoztatója szerint az április 17-én vett vízmintákban rendkívüli vízszennyezés nyomai nem mutathatók ki. Ipari mikroszennyező anyagokat azonban az osztrák partnerek is mértek.

Nem csak a szennyezés forrását, de még a titokzatos habot képző anyagot sem sikerült a kezdeti időszakban azonosítani a Rába felső szakaszán. A korábban is tapasztalt jelenség viszont súlyos veszélyt jelenthet a folyó élővilágára. Bár a tiszai ciánkatasztrófához hasonló mértékű károktól egyelőre nem kell tartanunk, az eset felhívja a figyelmet arra, hogy élővizeink mennyire ki vannak téve a különböző emberi tevékenységekből fakadó ártalmaknak.

Tekintettel az ipari mikroszennyező anyagok előfordulásának lehetőségére a VITUKI Vízminőségvédelmi Intézete 2003. április 26-án megkezdte helyszíni vizsgálatait és a vízminták begyűjtését. A vizsgálati eredmények szerint a Rába az április végi időszakban nagy algaszámmal jellemezhető eutróf állapotban volt. Az eutróf állapotú folyóban ugyanakkor gazdag volt a makroszkopikus gerinctelen élőlény együttes, amely az üledéklakó élővilág változatosságára utalt. A Daphnia (kisrák) toxicitás vizsgálatok pusztulást nem mutattak, a Rába vize nem volt mérgező. A vizsgálatokról készült összefoglaló jelentés azonban megállapította, hogy a habzásért nem csupán a korábban feltételezett algaelszaporodás okolható, hanem olyan ipari eredetű mikroszennyező vegyületet, naftalin szulfonátokat mutattak ki, amelyek természetes tisztaságú vizekben nem fordulhatnak elő.

A WWF Magyarország szerint hazánk egyik legtermészetesebb állapotú folyóján új alapokra kell helyezni a folyógazdálkodást és hatékonyabb környezetvédelmi megfigyelő rendszert kell működtetni. Márkus Ferenc, a WWF Magyarország igazgatója szerint a kémiai vízvizsgálati módszereket sürgősen ki kell egészíteni biológiai tesztelési eljárásokkal, hogy azokat a vegyszereket is ki lehessen mutatni, amelyek a vizeinkben élő állat- és növényfajok számára veszélyt jelentenek, de a kémiai módszerekkel nem felfedhetőek. Nagyon fontos lenne továbbá egy olyan állandó monitorozó rendszer felállítása, amely kimutatja a Rába élővilágában történő változásokat, folyamatokat.

A WWF Magyarország 2002 tavaszán indította „Az évtized folyója a Rába” elnevezésű programját szoros együttműködésben az illetékes vízügyi igazgatóságokkal. Ennek keretében a Rába tájképe, vízkészlete javításának elősegítésének és a természetes állapot megőrzésének céljából tíz akciópontot fogalmaztak meg, amelyek a társadalmi és gazdasági igényekhez is illeszkednek:

1. természetes folyószakaszok megtartása a jellemző fauna és flóra megőrzésével,
2. a folyó hosszirányú átjárhatóságának biztosítása, hallépcsők kialakítása,
3. keresztirányú átjárhatóság biztosítása, mentett oldali területek, holtágak rehabilitációja,

4. ártéri és hullámtéri gazdálkodás illesztése az ökológiai folyosók biztosításához,
5. vízminőség javítása, vízkészletek biztosítása,
6. árvízi biztonság megteremtése a természetes állapot fenntartása mellett,
7. mérnökbiológiai módszerek alkalmazása a szükséges folyószabályozási beavatkozásoknál,
8. ökoturizmus feltételeinek megteremtése,
9. rekreációs célok összehangolása a folyó jó ökológiai állapotának elérésével,
10. a folyógazdálkodás kiterjesztése a Rába vízgyűjtőjére nemzetközi együttműködéssel.

A Rába védelme érdekében a magyarországi természetvédelmi szervezetek is közös állásfoglalást adtak ki, amelyben a folyó természetvédelmi oltalom alá helyezését kérik a kormányzattól.

A szennyezést okozó anyag

A nagy port kavart, lehetséges környezetszennyeződés okait elsődlegesen a határ magyar oldalán keresték a szakemberek. A Rába mellett működik ugyanis egy textilipari vállalat, melynek a folyóba engedett szennyvizéből még 2005-ben is káros vegyi anyagokat mutattak ki, a szennyezés mértéke azonban a megengedett határértékek alatt volt. A szennyezés helyének meghatározása azonban pár hónap elteltével vált biztossá. Kiderült, hogy Ausztriából érkezik hozzánk az a szennyezőanyag, amely aktív habzást idéz elő a Rába szentgotthárdi szakaszán. Labritz Béla, a körmenyi környezetvédelmi bizottság elnöke nem hivatalos látogatást tett a folyó Feldbach, Jennersdorf és a magyar-osztrák határ közötti szakaszán. A képviselő szerint a szakaszon nagyon sok mesterséges vízesés, csurgó található, és ugyanaz a habzás tapasztalható, mint Szentgotthárdnál, illetve a Rába további szakaszain.

A Környezetvédelmi Felügyelőség, a nem hivatalos állítások hatására a hasonló feladattal működő osztrák szervekkel közösen vizsgálja a folyó vizének minőségét, fenntartásokra ad okot azonban az az elképzelés, hogy nem vizsgálják külön a folyóba engedett szennyvizek összetételét.

A szennyeződés egyébként már évek óta folyamatosan tapasztalható a folyóban, ezért a Rába-parti települések közös Fejlesztési Tanácsot hoztak létre, és együttesen lépnek fel a környezet megóvása érdekében.

A szennyezést kibocsátó

Az anyag azonosítását követően azt kellett kiderítenie a hatóságoknak, hogy honnan származik a szennyezés. A vizsgálat egyértelműen megállapította, hogy a Rába mellett, Ausztriában működő három bőrgyár a habképző anyag forrása, ezekben használják segédanyagként a naftalin-szulfonátot.

A Magyar - Osztrák Vízügyi Bizottság 47. ülészakán (Badacsonytomaj, 2003. május 12-15.) felvett jegyzőkönyvben a magyar fél már intézkedéseket kért, a vízhasználatokat károsító Jennersdorfi bőrgyár – eddig elsősorban sótartalommal jellemzett – vízszennyezésének csökkentésére. Az osztrák küldöttség a tárgyaláson közölte, hogy kezdeményezték az illetékes hatóságok beavatkozását az ügyben. A magyar fél informálta az osztrák felet arról is, hogy a Rába habzásával kapcsolatban célvizsgálatot végeztet. Részükre a vizsgálat eredményeit tájékoztatásul megküldték az illetékes magyar szervek. A jegyzőkönyvet megalapozó vizsgálatok még nem terjedtek ki a később felfedezett ipari mikroszennyezők vizsgálatára, ezért a Vízügyi Bizottság magyar oldali kormány meghatalmazottja útján, levélben kérték a közös vízvizsgálatok kiterjesztését az ipari mikroszennyezőkre és az osztrák vízjogi szabályoknak megfelelő eljárás lefolytatását a szennyvízkibocsátóval szemben. A Vízügyi Bizottság osztrák oldali meghatalmazottja júniusi válaszlevelében egyetértett a közös vizsgálatok lefolytatásával és kijelölte az ügyben illetékes személyt. A további tárgyalások előkészítése folyamatban van.

2004. május 10-14 között Bad Scönauban volt az osztrák-magyar kormányközi vízminőségi bizottság 48. ülészaka. Az osztrák fél jegyzőkönyvben is elismerte, hogy tőlük származik az a szennyezés, amely a Rábán tapasztalt habzást okozza. A szentgotthárdi duzzasztónál már több mint két éve többé-kevésbé, de szinte folyamatosan habzik a Rába. Később a szentgotthárdi duzzasztó alatt a folyó más szakaszain is intenzív habzást észleltek. Az okok között biológiai eredetet is sejtettek a szakemberek, és az elpusztult algák fehérjéi valóban hozzájárultak a habzáshoz, de egy bőrgyári segédanyagot is kimutattak a Rába vizéből.

Az osztrákoknak a 2005 nyár közepéig kellett volna kidolgozniuk a programjukat arra, hogy miként csökkentik, vagy szüntetik meg a szennyezést. A magyar vizsgálóbizottság vezetői szerint naftalin-szulfonát az emberre nézve nem mérgező, és a halakra is csak nagy koncentrációban jelentene veszélyt. Ráadásul sem a két érintett országban, sem a világon máshol nincs határérték annak kibocsátására, így Magyarországnak nincsenek megfelelő jogi lehetőségei a szennyezés megszüntetésére. (EU környezetvédelmi irányelvek a megelőzésről)

Az osztrák fél ígéretet tett arra, hogy szakemberekkel, a vegyipari beszállítókkal és az érintett gyártókkal együttműködve az év végéig elkészítik azt a programot, amivel mentesíteni lehet a Rábát a szennyező anyagoktól.

Közleményben tudatta a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, hogy 2005 novemberében eljárás indult a börgyártással foglalkozó Boxmark cég jennersdorfi üzeme ellen a Rába szennyezése miatt. Erről a Magyar-Osztrák Vízügyi Bizottság osztrák küldöttségének meghatalmazottja tájékoztatta a magyar minisztériumot. A tárca közleménye szerint a Bécsi Műszaki Egyetem elemzésein kívül az osztrák Szövetségi Mező- és Erdőgazdasági, valamint a Környezet- és Vízgazdálkodási Minisztérium szakértői is elvégezték a Boxmark cég jennersdorfi és feldbachi, valamint a Schmidt elnevezésű cég wollsdorfi szennyvízbevezetésének elemzését. Az üzemek vízjogi engedélyét kivétel nélkül az osztrák jogszabályokban rögzített feltételek szerint adták ki. Ugyanakkor a vizsgálatok kimutatták, hogy mindhárom esetben határérték-túllépés történt egyes szennyezőanyagok tekintetében. A Jennersdorfi Járási Hivatal ezen eredmények ismeretében indított eljárást a Boxmark cég helyi üzeme ellen. További jogi lépések elrendeléséről a Bécsi Műszaki Egyetem által végzett vizsgálatok lezárása után lehet szó. December közepére az ügyben közigazgatási államtitkári szintű egyeztetést is ígértek

Napjainkban

Több mint öt éve szennyezi a Rábát az osztrák börgyárak által kibocsátott szennyvíz. A környezetkárosítás ellen a helyi szervezetek minden lehetséges fórumon tiltakoztak, az ügy már az Európai Parlamentet is megjárta. Az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottságának elnöke Szentgotthárdon személyesen győződött meg a szennyeződés mértékéről.

Az osztrák és magyar fél ez év májusában kötött megállapodást, arról, hogy a szennyező gyárak a káros anyagoktól megtisztított vizet engedhetnek csak a folyóba, a szakminiszterek pedig májusban megállapodtak abban, hogy július 1-jétől a szennyezésért felelős jennersdorfi börgyár szennyvizét egy kommunális szennyvíztisztítóban kezelik. A tisztítóból a Rába helyett a csaknem kétszer nagyobb vízhozamú Lapincs-folyóba vezetik majd a tisztított szennyvizet.

Úgy tűnt, hogy évek óta tartó megbeszélések után rendeződik a helyzet, ám 2006 nyarától, néhány hónap kihagyás után a habzás ismét megjelent a Rábán. Minden lehetséges fórumon felvetették a környezetszennyezés tényét, és követelték annak megakadályozását. Feltették a

kérdést, hogy mely illetékes szervhez lehetne még fordulni, mi bírná rá az osztrákokat arra, hogy mérlegeljék a határ másik oldalán élők érdekeit is.

A megállapodás ellenére még mindig nem oldódott meg a probléma, a Rába továbbra is habzik. Persányi Miklós ezért kérte az osztrák szövetségi szakminisztert, hogy minden befolyását vesse be a probléma megoldása felgyorsítása érdekében. Szentgotthárd polgármestere feljelentést tett a rendőrségen a Rába öt éve tapasztalható – s jelenleg is látható – környezetszennyező habzása miatt. A vita a mai napig tart, Persányi 2006. decemberében intézett ultimátumot az osztrák hatóságokhoz: vagy tesznek valamit a szennyezés megszüntetése ellen, vagy az Európai Bírósághoz fordul Magyarország.

Források:

www.kormend.hu

www.szentgotthard.hu

Népszabadság Online, www.nol.hu

A Parlament Környezetvédelmi Bizottságának honlapja: jegyzőkönyvek

Kisalföld Online